

Отримано: 18 березня 2017 р.

Прорецензовано: 22 березня 2017 р.

Прийнято до друку: 28 березня 2017 р.

Танчин А. І. Ефективність використання основних засобів на підприємстві : система показників оцінки та напрямки їх підвищення / А. І. Танчин // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка» : науковий журнал. – Острог : Вид-во НУ«ОА», березень 2017. – № 4(32). – С. 77–80.

УДК: 658.27

JEL-класифікація: D24

Танчин Анна Ігорівна,
магістрантка, Національний університет «Острозька академія»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ: СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ОЦІНКИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ПІДВИЩЕННЯ

У статті проаналізовано особливості використання основних засобів на підприємстві. Здійснено аналіз показників ефективності використання основних засобів на прикладі одного із вітчизняних підприємств. На основі проаналізованої тенденції зміни показників стану та ефективності використання основних засобів запропоновано основні напрями їх підвищення, що дає можливість поліпшити якість управлінських рішень не тільки щодо підвищення ефективності використання основних засобів, але господарської діяльності підприємства загалом.

Ключові слова: основні засоби, основні фонди, ефективність використання, виробничі та невиробничі основні засоби.

Танчин Анна Игоревна,
магістрантка, Национальный университет «Острожская академия»

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ НА ПРЕДПРИЯТИИ: СИСТЕМА ПОКАЗАТЕЛЕЙ ОЦЕНКИ И НАПРАВЛЕНИЯ ИХ ПОВЫШЕНИЯ

В статье проанализированы особенности использования основных средств на предприятии. Осуществлен анализ показателей эффективности использования основных средств на примере одного из отечественных предприятий. На основе проанализированной тенденции изменения показателей состояния и эффективности использования основных средств предложены основные направления их повышения, что дает возможность улучшить качество управленческих решений не только в отношении повышения эффективности использования основных средств, но и хозяйственной деятельности предприятия в целом.

Ключевые слова: основные средства, основные фонды, эффективность использования, производственные и непроизводственные основные средства.

Anna Tanchyn,
magister, National University «Ostroh Academy»

THE EFFICIENCY OF USING THE FIXED ASSETS ON THE ENTERPRISE: THE SYSTEM OF INDICATORS AND THE WAYS OF ITS IMPROVING

The article analyzes the main features of fixed assets on the enterprise. The analysis of indicators of efficiency of use of fixed assets on the example of one of the domestic enterprises is introduced as whole. The article describes the ways of increasing the efficiency of use of fixed assets and the economic activity of the enterprise at all, which are based on the analysis of tendencies of change of indicators of the status and efficiency of their using.

Keywords: the fixed assets, capital assets, efficiency of the use, productive and unproductive fixed assets.

Постановка проблеми. Господарська діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання тісно пов'язана із основними засобами, які становлять основну частину їхнього капіталу. Так, слід відзначити, що для формування фінансових результатів та підтримки конкурентоспроможності підприємства важливе місце відіграє їх стан та ефективність використання, яке сприяє покращенню всіх технічно-економічних показників, зокрема збільшенню випуску продукції, зниженню трудомісткості виготовлення та їх собівартості. Проте в Україні спостерігається ситуація, яка пов'язана із недостатніми капіталовкладеннями в оновлення основних засобів та їх вибуттям на підприємстві. Саме тому виникає необхідність постійного моніторингу стану основних засобів із метою не лише пошуку напрямків підвищення ефективності їх використання, але й покращенню господарської діяльності підприємства загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності використання основних засобів на вітчизняних підприємствах знайшли відображення в роботах таких учених-економістів, зокрема: З. В. Атлас, І. О. Борисюк, І. А. Бланк, С. Н. Паншина, Е. А. Іванов, А. М. Поддєрьогін, А. М. Турило, Н. В. Швець та багато інших. Проте питання ефективності використання основних засобів на підпри-

емстві потребує подальшого наукового дослідження та практичних розробок, що пов'язано із низкою невирішених проблем та суперечливістю окремих теоретичних положень.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення показників оцінки ефективності використання основних засобів на підприємстві та пошук напрямів їх підвищення.

Виклад основного матеріалу. Створення будь-якого вітчизняного підприємства потребує інвестування значної частки капіталу в довгострокові матеріальні активи, котрі існують фізично, виконують роль засобів праці та поряд із цим, становлять основу його виробничої потужності.

Загалом успішність управління основними засобами на вітчизняних підприємствах можна розглядати з позиції ефективності їх використання в господарській діяльності, що здійснюється шляхом вивчення їх обсягу, темпів зростання за відповідні періоди, співвідношенням окремих груп у загальній вартості фондів, визначенням активної частини фондів та причин зміни їх обсягів і структури [2, с. 174].

Таким чином, під час аналізу обсягу, структури та динаміки основних засобів необхідно враховувати, що різні види основних засобів беруть різну участь у процесі господарської діяльності підприємства. Також слід відзначити, що виробнича потужність на підприємстві визначається лише величиною промислово-виробничих основних засобів, тоді, як невиробничі основні засоби безпосередньої участі у виробництві не беруть, а лише забезпечують обслуговування культурно-побутових потреб колективу.

Проведемо аналіз обсягу, структури та динаміки основних засобів на прикладі ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» за 2012–2014 рр. (таблиця 1).

Таблиця 1

**Аналіз складу та структури основних засобів
ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» за 2012–2014 рр., тис. грн**

Показник	2012 р.	2013 р.	2014 р.	Відхилення 2013–2012 рр.		Відхилення 2014–2013 рр.	
				Σ	%	Σ	%
ОЗ – усього, зокрема:	289039	264925	255992	-24114	-8,34	-8933	-3,37
1. Виробничого призначення:	287817	263827	254924	-23990	-8,34	-8903	-3,37
– питома вага, %	99,58	99,59	99,58	0,01	0,01	-0,01	-0,01
1.1. Будівлі та споруди	135667	130723	129943	-4944	-3,64	-780	-0,60
– питома вага, %	46,94	49,34	50,76	2,41	5,13	1,42	2,87
1.2. Машини та обладнання	150413	132178	124311	-18235	-12,12	-7867	-5,95
– питома вага, %	52,04	49,89	48,56	-2,15	-4,12	-1,33	-2,67
1.3. Транспортні засоби	1574	786	592	-788	-50,06	-194	-24,68
– питома вага, %	0,54	0,30	0,23	-0,25	-45,52	-0,07	-22,05
1.4. Інші	163	141	78	-22	-13,50	-63	-44,68
– питома вага, %	0,06	0,05	0,03	0,00	-5,62	-0,02	-42,75
2. Невиробничого призначення:	1222	1098	1068	-124	-10,15	-30	-2,73
– питома вага, %	0,42	0,41	0,42	-0,01	-1,97	0,00	0,66
2.1. Будівлі та споруди	1048	963	967	-85	-8,11	4	0,42
– питома вага, %	0,36	0,36	0,38	0,00	0,25	0,01	3,92
2.2. Машини та обладнання	133	108	84	-25	-18,80	-24	-22,22
– питома вага, %	0,05	0,04	0,03	-0,01	-11,41	-0,01	-19,51
2.3. Транспортні засоби	0	0	0	0	0	0	0
– питома вага, %	0	0	0	0	0	0	0
2.4. Інші	41	27	17	-14	-34,15	-10	-37,04
– питома вага, %	0,01	0,01	0,01	0	0	0	0

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

Відповідно до даних таблиці 1 слід зазначити, що загальна вартість основних засобів досліджуваного підприємства скоротилась з 289039 тис. грн у 2012 р. до 255992 тис. грн у 2014 р. Значну частку становлять основні засоби виробничого призначення, у складі яких переважають машини та обладнання загальною вартістю у 2012 р. на суму 150413 тис. грн, а у 2014 р. – 129943 тис. грн. Проте слід відзначити, що питома вага будівель та споруд виробничого призначення поступово зростає впродовж досліджуваного періоду, тоді, як частка виробничих машин характеризується скороченням у загальній вартості ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор», що може стати безпосередньою передумовою скорочення виробничих потужностей досліджуваного періоду.

Оскільки виробнича діяльність вітчизняних підприємств нерозривно пов'язана із основними засобами, проведемо аналіз структури основних засобів ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» за виробничим та невиробничим призначенням (рис. 1).

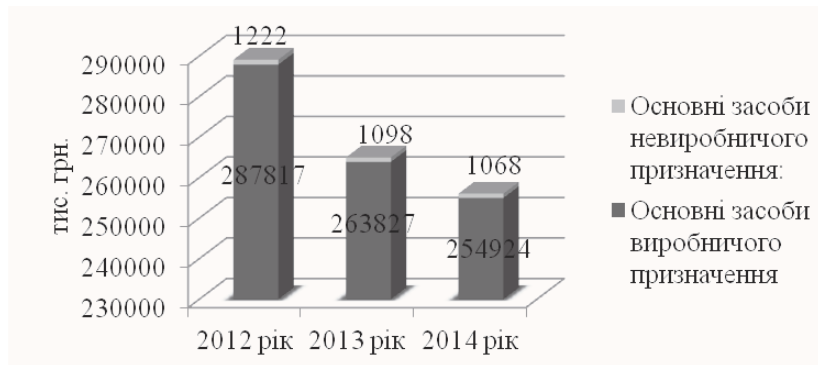

Рис. 1. Динаміка основних засобів ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» за 2012–2014 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

За даними аналізу рис. 1 видно, що розмір основних засобів виробничого призначення значно перевищує розмір основних засобів невиробничого призначення, що є показником прогресивності структури основних засобів. Проте слід відзначити, що негативним явищем для досліджуваного підприємства є зменшення загальної суми основних засобів на кінець досліджуваного періоду.

Для забезпечення процесу відтворення основних засобів виробничого призначення на ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» важливе значення відіграє вивчення їхнього стану та використання, що є важливим фактором підвищення ефективної господарської діяльності досліджуваного підприємства. Таким чином, технічний стан основних засобів підприємства характеризують такі показники як коефіцієнт зносу та придатності, а ефективність використання – фондovіддача, фондомісткість, фондоозброєність, рентабельність основних засобів (таблиця 2) [3, с. 213].

Згідно із даними таблиці 2 слід відзначити, що впродовж досліджуваного періоду спостерігається зниження придатності основних засобів досліджуваного підприємства. Так, у 2012 р. коефіцієнт придатності основних засобів склав 0,72, а у 2014 р. – 0,60, що є прямим наслідком їх зношеності. Питома вага суми зносу основних засобів на ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» у їх первісній вартості протягом 2012–2014 рр. збільшилася з 0,28 до 0,40.

Оберненим показником фондovіддачі є фондомісткість, яка у 2012 р. склала 0,68 грн/грн, у 2013 р. – 0,70 грн/грн, а у 2014 р. – 0,53 грн/грн.

Про зниження ефективності використання основних засобів у протягом 2012–2014 рр. свідчить зростання від'ємного значення рентабельності основних засобів, яка зменшилась з -8,95% до -108,39%.

Таблиця 2

Аналіз стану та ефективності використання основних засобів ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» за 2012–2014 рр.

Показник	2012 рік	2013 рік	2014 рік	Відхилення 2013-2012 рр.		Відхилення 2014-2013 рр.	
				Σ	%	Σ	%
Коефіцієнт зносу	0,28	0,35	0,40	0,07	25,25	0,05	14,96
Коефіцієнт придатності	0,72	0,65	0,60	-0,07	-9,87	-0,05	-8,13
Частка орендованих ОЗ	0,07	0,07	0,12	0,00	5,59	0,05	65,39
Фондовіддача, грн./грн.	1,47	1,42	1,89	-0,05	-3,43	0,47	33,01
Фондомісткість, грн./грн.	0,68	0,70	0,53	0,02	3,56	-0,17	-24,82
Фондоозброєність, тис. грн./чол.	182,24	177,92	218,98	-4,32	-2,37	41,06	23,08
Рентабельність ОЗ, %	-8,95	-22,00	-108,39	-13,05	-145,73	-86,39	-392,70

Джерело: побудовано авторами на основі [5].

Таким чином, проведений аналіз стану та ефективності використання основних засобів ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» свідчить про погіршення більшості із показників на кінець досліджуваного періоду, що є негативним чинником та загалом погіршує ефективність їх використання на досліджуваному підприємстві.

Отже, для ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» виникає необхідність підвищення ефективності їх використання, що сприятиме безпосередньо:

- збільшенню обсягу виробництва продукції без додаткових капітальних вкладень на продукцію, яка користується попитом;

- скороченню витрат у розрахунку на одиницю продукції для підвищення прибутковості;
- прискоренню процесу оновлення основних темпів та темпів зростання продуктивності праці;
- скороченню витрат від морального зносу устаткування та машин.

Загалом комплекс заходів із покращення використання основних засобів на підприємстві можна розділити на дві групи, а саме збільшення екстенсивного завантаження та підвищення інтенсивного навантаження (рис. 2).

Проте слід зазначити, дві важливі обставини [4, с. 160]:

1) екстенсивне завантаження машин та устаткування на підприємстві обмежується календарним фондом часу, тоді, як можливість підвищення інтенсивного навантаження устаткування та його продуктивності є майже необмеженими;

2) впровадження заходів екстенсивного напрямку характеризуються відсутністю необхідності в капітальних затратах, тоді, як підвищення рівня інтенсивного використання – це значні інвестиційні вкладення, котрі поряд із цим, досить швидко окупуються завдяки одержаному додатковому економічному ефекту.

Рис. 2. Напрямки підвищення ефективності використання основних засобів на ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор»

Джерело: побудовано авторами на основі [1; 4].

Висновки. Отже, оскільки основні засоби становлять значну частину капіталу та відіграють важливе значення у виробничій діяльності для будь-якого вітчизняного підприємства, зокрема ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор», виникає необхідність постійного моніторингу їх стану та ефективності використання.

Аналіз стану та ефективності використання основних засобів ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» упродовж 2012–2014 рр. свідчить про погіршення більшості із показників на кінець періоду, що є негативним чинником, оскільки погіршує їх ефективність використання на досліджуваному підприємстві. Саме тому для досліджуваного підприємства ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» необхідно здійснювати пошук напрямів їх підвищення, що можна здійснити за допомогою впровадження заходів екстенсивного та інтенсивного навантаження. Так, необхідно провести оптимізацію структури виробничого обладнання, яка передбачає ліквідацію проблемних місць шляхом: підвищення професійно-кваліфікаційного рівня працівників; удосконалення технологічних процесів; застосування прогресивних форм у виробництві і праці. Такі напрями сприятимуть не лише підвищенню ефективності використання основних фондів, але й забезпечать успішність господарської діяльності підприємства загалом.

Література:

1. Борисюк І. О. Резерви підвищення ефективності використання основних засобів / І. О. Борисюк // Науковий вісник НЛТУ. – 2008. – № 18. – С. 2–5.
2. Єпіфанова І. Ю. Аналіз відтворення і використання основних засобів підприємств Вінниччини / І. Ю. Єпіфанова // Економічний простір. – 2012. – № 58. – С. 172–177.
3. Череп А. В. Ефективність використання основних фондів підприємства / А. В. Череп // Держава та регіони. – 2009. – № 6. – С. 212–215.
4. Швець Н. В. Проблемні питання аналізу основних засобів підприємства / Н. В. Швець // Бізнес Інформ. – 2012. – № 8. – С. 159–162.
5. Офіційний сайт ПАТ «Славутський комбінат «Будфарфор» — [Електронний ресурс]. — Режим доступу www.budfarfor.com.ua.